

În somn...

dacă în jurul meu s-ar forma un gol,
abisul absolut în care nici oamenii, nici alte
ființe nu și-ar mai găsi locul
aș înțelege atunci că pustiul meu a cuprins
toată lumea
și a devorat-o
falie cu falie
scoarță cu scoarță
crustă după crustă
și iubirea pe care mi-ai refuzat-o
nu ar mai conta

m-aș stinge atunci ca toți ceilalți
anonimi mai mari sau mai mici
nici nu mai contează
pielea mea nu ar mai simți nici mângâieri și
nici vântul
gustul nu ar mai fi gust ci doar părerea unei
existențe pierdute
moartea mea nu ar conta
cum de fapt nici o moarte nu contează cu
adevărat

mă întreb dacă au existat și ceasuri bune

stare

brusc
răsuflarea prăfuită a zilei
dogoritoare amiază
și peste toate
după colț
fericirea

Trafic

momentul aprins al zilei
când pe străzi ești prins într-un trafic
infernă,
lumea se mișcă în jurul tău frenetic
oameni cu aceeași față, cu haine strânse în
jurul corpului
viața așternută pe file
de hârtie,
secunde pot determina paralizie
singurătatea alergătorului de cursă lungă
a celui care trăiește și moare fără să fie
întrebat de ce
totul poate fi frumos,
își spunea
totul va fi bine
îi spuneau ceilalți
și timpul nerăbdător

și toată zbaterea aceasta inutilă care te face
tot mai singur

visele unei fete cuminiți

când visează,
oamenii încetează
să mai fie reali
miezul lor cald
plutește asemenea unei bile
văskoase
când visează,
oamenii încetează
să mai fie triști
visele lor alungă
angoasa greoaie
a fiecărei seri
când visează
oamenii încetează
să mai fie materiali
singurătatea dispare
și pot iubi, pot spera, pot respira liberi.

valuri galbene

valuri galbene
în zare
ca într-o barcă plutind
liberă
pe un fir de sânge

cum am învățat să merg

mai întâi am învățat să țin ochii larg
deschiși
cu ochii deschiși vezi lumea așa cum e ea
lumea cu iubirile ei, cu luptele și războaiele
ei,

oamenii mici cu vise mari
oamenii mari cu răutăți mici.

apoi am învățat să respir
pe nările mele dilatate am lăsat aerul să
intre
și lacomă am simțit miros de piele udă de
ploaie,
plăcintă cu mere și scorțișoară,
mănunchiuri de izmă ruptă dimineața pe
rouă,
dar și miros de moarte, de singurătate de
trădare.

cum am învățat să merg
te-am întâlnit pe tine
și am aflat ce este cu adevărat important.

înlăuntru

acolo e
începutul și sfârșitul
lumii mele

în stup

luminile galbene al orașului cuprind totul
blocuri ca niște cutii minuscule
stupi cu oameni care forfotesc cât e ziua de
lungă
grăbiți să ajungă spre locurile lor
fără oameni străzile nu mai sunt străzi, nici
orașele nu mai sunt orașe
stupul e gol
nici un zgomot
câteodată mi-aș dori să nu mai aud nimic
nici țipete, nici infernul șoselelor mari,
însă liniștea nu e neapărat liniște
căci în stup viața înseamnă altceva

umbra

umbra ca un
palton
albastru
rece
sticlos

**bătrânul și fotoliul
fermecat**

priveam bătrânul
cuibărit în fotoliul fermecat
cu șosetele deșirate în vârf
și cu șuieratul respirației amare
aș fi vrut să știu ce vedea bătrânul
în visele sale
din fotoliul fermecat
așa că m-am ghemuit pe jos
fără să scot o vorbă

**mai întâi am
învățat să țin
ochii larg
deschiși
cu ochii
deschiși vezi
lumea așa
cum e ea
lumea cu
iubirile ei, cu
luptele și
războaiele ei,
oamenii mici
cu vise mari
oamenii mari
cu răutăți
mici.**

Eugenia Rada**Din senin**

Dintr-o dată, toamna a pus rugina pe
frunze
Într-un mod pe care numai artiștii știu
să o facă...
Ca o apărare, pe urmele viscolului să nu
o iei niciodată.
Reține, poate a purtat lacrima teiului,
și murmurul zorilor la răsărit printre
trupuri de munți.
Numai acolo, câmpul râvnit de zăpadă
se oțelise printre oglinzile cu scânteierile
aruncate.

Toată lumea

În mijlocul amiezilor, soarele a născut
alți sori,
Vinul păstra aroma pământului cu
grație,
Fructele erau servite de zeițe,
Mâinile aveau forme de iarbă crudă.
Era imposibil să despici frânghiile
curcubeului
În sâmburii macului.
La marginea norilor era scris cu sânge,
Cosmosul e nins de florile stelelor
Cu care se joacă îngerii.

Plecare

De atâta așteptare
Timpul păstrase jumătate de măr
Păsările părăsiseră cuibul
Ispitirea celui trecător.

Drumuri păstorești (I)

Din timpuri imemorabile, are loc în satele oierilor din sudul Transilvaniei fenomenul de transhumanță, adică trecerea turmelor însoțite de ciobani, uneori și de stăpânii lor, pe versantul sudic al Carpaților și de aici are loc deplasarea spre bălțile Dunării până în Dobrogea. Unii oieri își trec turmele peste Carpații Orientali, să ierneze în sudul sau chiar în nordul Moldovei. „Drumurile oilor ne sunt cunoscute de tradiția păstorilor transhumanți și de punctele de vamă. Ele se îndreptau din Transilvania spre versantul meridional al Carpaților, spre curmătura acestora și spre sud-vestul Moldovei” (Comănescu, 19).

În cele ce urmează, prezentăm principalele drumuri ale oilor. Unele dintre aceste drumuri au rămas, gramatical, substantive comune, iar altele au devenit nume proprii. Adrian Fochi, în **Datini și eresuri**, 119-120, prezintă numeroase informații privind drumurile oilor.

Afunziș „drum adâncit, urma lăsată de care printr-un loc mai moale”. Sin. cu **bătători** (pl.), **cărare**, **dără**, **făgaș**, **hățau**, **hulă**, **șar**, **șleau** (Bolocan, I, 26).

Băgău „drum care merge chiar pe fundul albiei unui pârâu sau al unei văi”. Sin. cu **bârâce**, **făgaș**, **fundătură**, **hoagă**, **strâmtură**, **șleau**, **trecătoare**. Din **bag**+suf. -ău (Bolocan, I, 46).

Ar. **bătăliște** „potecă lăsată de oi” (Popescu – Balkanski, 80).

Belci „potecă lată printre dealuri, pe care nu circulă carele” (Bolocan, I, 57).

Cale este cuvânt moștenit din lat. **callis** și însemna „cărare, drum făcut de vite umblând sau orice fel de cărare sau drum” (Nădejde, **Dict. lat.-rom.**). Un sens mai complet prezintă Th. Capidan, în **Rom. nom.**, 37: „potecă care duce peste înălțimile dealurilor și munților; drum pentru vite care sunt mânațe la păscut, drum care duce la pășune”. Capidan mai scrie: „în timpurile străvechi, drumul pe care umblau ciobanii cu oile românilor de pretutindeni se numea cale”. Cuvântul este păstrat în toate dialectele românești. În **ALR SN**, II, h. 408, **cale** înseamnă „cărare (de la stâna la izvor sau în sat)”, uneori numindu-se **calea stâniei**. Avem **Calea Oilor**, dar și **Calea Vacilor**, **Calea Cailor** sau **Calea Vitelor**; „locul de trecere a vitelor mari la și de la păscut” (Iordache, II, 44). Din Idicel, jud. Mureș, ne este cunoscut numele topic **Calea Uăilor** (**ALRR. Trans. Date**, 62). Cuvântul este prezent și în dialectul istroromân, **kăle** (Filipi, 86, 87). Atestat la 1528 (**DEERS**, 31).

Cel mai important derivat al lui **cale** este **călător**, dacă nu cumva acest cuvânt este moștenit dintr-un lat. neatestat, ***caliator**, -oem (**DDA**, 328).

Cărare este cuvânt moștenit din latină, **carraria** (din **carrum**). Însemna „drum pentru care”. Acum este, „drum îngust pe care se poate umbla numai cu piciorul”, sin. cu **călicuță**, **hațaș**, **plai**, **trecătoare** (**MDA**). Termenul este atestat în **Psaltirea Scheiană**. **ALR SN**, II, h. 408, înregistrează cuvântul într-un mare număr de puncte cartografice. Reținem: **cărarea de la stână**, **cărarea de adus apă**, **cărarea la izvor**. Cuvântul este prezentat cu multe contexte și expresii în **DA**, **MDA**. Este prezent și în cântecul popular. Ex. **Două drumuri și-o cărare** (Papahagi, **Graiul**, 8). Avem și **cărări di plecat oile la păscut**, sin. cu **hațaș** (Diaconu, **Cântăreți**, 346). Atestat ca apelativ la 1519, iar ca nume topic la 1421, 1436 ș. a. (**DEERS**, 35).

Din **DDA** reținem: **Cărarea aastă ti scoate la cășare** = cărarea asta te scoate la stână; **fudziră pri-a negurilor cărare** = fugiră pe cărarea negurilor. În **GS**, IV, 81, s-a înregistrat cuvântul aromân **kărâli** „cărările pe care merg oile la strungă”, necunoscut

autorului **DDA**.

Drum. Drumurile transhumanței erau nesfârșite și pline de pericole. Cele principale urmau cursurile râurilor. „Amintirea vie a unui vechi **drum al oilor** denumește și acum spinarea generoasă a muscelului care coboară domol din plaiul Nucșoarei în preajma Piteștilor, călăuzind probabil odinioară, și prin această parte de țară, mersul tradițional al turmelor ‘tulind la vale’, pentru iernat, în bălțile Dunării, spre Bărăgan și Dobrogea” (Comănescu, 38). Transhumanța presupune drumuri lungi. Acestea erau făcute pe malurile unor cursuri de apă. Drumurile aveau „la capete deschideri ramificate sub formă de evantai. Prin deschiderile de la capetele de nord se realiza contactul cu munții Mehedințului, ai Gorjului și ai Vâlcei, iar prin deschiderile de la cealaltă extremitate turmele se împrăștia în Valea Dunării pentru iernat” (Oancă, **Transhumanță și toponimie în Oltenia**, în „Analele Univ. Craiova”, 1979, p. 69). „**Drumul Mocanului** pornea din Țara Bârsei, trecea prin Lerești-Muscel și cobora spre Argeș. De-a lungul acestui drum este revelatoare frecvența topicului **Mocan: Dealul Mocanului** (com. Valea Mare), **Drumul Mocanului** (com. Ștefănești), pădurea **Plaiul Oii**. Mai sunt și alte variante ale acestui drum, prelungite chiar până la Dunăre, toate, posibil, autentice dat fiind vechimea oieritului în Carpații românești” (Iancu – Stănescu, **Valea Argeșului**, 19). Aceste căi poartă numele **Drumu Oii** sau **Drumu Oilor** sau și **Drumu Lâniei**, **Drumu Ungurenilor**, **Drumu Munteanului**, **Drumu Mocanilor**. Drumurile secundare de transhumanță făceau legătura între drumurile principale, care „traversau dealuri și văi, treceau printre sate, delimitând moșii, ca în cazul **Drumului Lâniei**, care despărțea pamânturile satelor Plenița, Unirea, Izvoare, Mățăței, Dobridor și Galicea Mare” (Oancă, **op. cit.**, p. 69). În sec. al XX-lea, drumurile de transhumanță se restrâng din cauza restrângerii păstoritului. S-au redus și numele topice legate de transhumanță. Prof. univ. dr. Teodor Oancă, anchetator pentru

Dictionarul toponimic al Olteniei, prezintă numele localităților în care au fost notate nume de drumuri ale transhumanței. Slăbirea transhumanței a dus la apariția numelor duble pentru același drum: **Drumu Oii – Drumu Muierii**, acesta legat de numele **Dealul Muierii** din vecinătate, **Drumu Lâniei – Drumurile Mari**, „drum pe care veneau turmele de oi de la munte”; **Drumu Munteanului** din Săcuiu – Dolj a devenit **Drumu Mocanilor** (Oancă, p. 70).

„Drumurile oierilor au fost totdeauna drumuri comerciale, ele au fost croite nu de păstori, ci impuse acestora de centrele sau de porturile unde puteau să desfășoare marfa pe care o aduceau cu ei”. N. P. Panaitescu, în **Însemnătatea economică a mocanilor în istoria Țării Românești**, Cluj, 1936, minimalizează aici rolul de „păscătoare” al Țării Românești și îl exagerează pe cel comercial (vezi și Constantinescu-Mircești, p. 7-8). Documentele existente duc la concluzia că „drumurile urmate de transhumanță erau mult mai complicate decât am fi putut crede, iar articulații ale acestuia așezământ se făceau resimțite pe timpul verii și în regiunile de câmpie, unde mai rămâneau la pășune o mare parte din turme” (idem, 81).

Romulus Vuia, II, 311, ne spune că „Drumurile de pendulare folosite de mocanii seceleni în vederea iernării turmelor au fost îndreptate tot în trei direcții: 1) cei din Carpații Meridionali și din Munții Buzăului porneau spre câmpiile din lungul Dunării, Bărăgan, Balta Dunării și Dobrogea; 2) cei din Carpații Orientali o apucau spre răsărit, spre

stepele din sudul și nordul Moldovei; 3) cei din Carpații Orientali mai urmau și o a treia direcție, înspre vest. Aceștia coborau pe valea Someșului, a Târnavelor și pe valea Mureșului și ajungeau și ei ca și marginenii în Banat”.

Păstoritul transhumanțat „a fost caracterizat printr-o mare dezvoltare a drumurilor de pendulare, atât la poienari, cât și la mocani” (idem, II, 312; aici și bibliografie la nota 44).

Între multele drumuri din Moldova până la 1625 (Gonța, **Locuri**, 90-92) găsim și **Drumul Oii** în jud. Bacău. Fără îndoială că și altele dintre cele înscrise în lista prezentată erau folosite și de păstorii transhumanți, pentru că drumurile erau comune.

Amintim câteva dintre drumurile turmelor în transhumanță. În folclor se spune: **Drumul Bărăganului Nu-i bătut de car cu boi, Numai de turme de oi** (Mohanu, 314). La 1629 se menționează într-un document **Drumul Oii** în jud. Olt (**DRH. B**, XXIII, p. 735). **Drumul Oii** în jud. Mehedinți, apoi un drum în jud. Vâlcea, în Olt, în Romanțași; **Drumul-Oilor** era movilă în jud. Brăila și deal în jud. Olt (**MDGR**, III, 258); **Drumul Oaiei** în jud. Teleorman (**ibidem**, IV, 521); **Drumul Oilor**, în Olt, Prahova și alte județe (**BSRG**, LII, 1933, p. 278); **Drumul Boierilor**, citat de Iorgu Iordan, **Toponimia**, 213, ar putea fi drumul oierilor.

„Fie din Transilvania spre Țara Românească, fie din Țara Românească spre Transilvania, pe drumul Perișanilor mergeau: domnii, armatele, negustorii; iar ungurenii, cu oile, tot pe el au coborât veacuri și veacuri, venind din Transilvania și trecând spre câmpiile Țării Românești” (Conea, **Plaiuri**, 59).

Numele unui drum al oierilor ardeleni se mai păstrează în Iași. Este vorba de **Păcurari** – cale de intrare în oraș dinspre Pașcani sau dinspre Roman și Bacău. Tot păstoresc este **Drumul Dorului** (**LIGC**, II, pl. III, fig. 5). Cităm articolul **Drumuri păstorești mehedintene**, în rev. „Vatra”, 22 iunie 1939. Vezi și Iordache, II, 36.

Ca orice drum, și cele păstorești pot fi întortocheate, cârligite (**ALR SN**, III, h. 860), cârjoiete (Sfarghiu, 37), realitate semnalată și prin versuri populare: **Drumul se face coveie, Lumea să nu se nădeie** (**F. Tr.**, II, 503).

Istoricul C. Constantinescu-Mircești scria: „Economia pastorală stabilă nu poate fi înțeleasă fără sistemul drumurilor sării care brăzdau țara, ele fiind căile permanente pe care veneau carele sau caii încărcăți cu sare pentru turme” (vezi și P. Cancel, **Păstoritul la popoarele romanice**, București, 1913, apud Constantinescu-Mircești, 7).

„Acest du-te vino al turmelor între munte și câmpie, pe trasee fixate din vremuri imemoriabile, a dat numele de **drumul oilor** întâlnit foarte frecvent în toponimia românească. Legende populare care explică originea drumurilor au mare valoare etnografică și folclorică” (Ghinoiu, **Cărările**, 54).

Autorul prezintă în continuare câteva legende preluate din cartea lui Adrian Fochi, **Datini și eresuri**, 110-120.

Sunt tradiții pe baza cărora se spune că o oaie, rămasă de cărd, a ajuns singură în munți, singură a plecat la baltă, sau de la baltă la munte. Calea urmată s-a numit **drumul oii**. Un cioban care a adormit a pierdut oile și ar fi mers pe **drumul oilor** până ce le-a găsit.

Sunt și mențiuni geografice. **Drumul oilor** e numită o stradă în Ploiești. Uneori un astfel de drum nu mai e folosit. Un asemenea drum, dinspre Buzău spre Transilvania, se numea și **Drumul mocănesc**, iar o variantă a acestuia prin Mizil – Ploiești se numea

Sunt tradiții pe baza cărora se spune că o oaie, rămasă de cărd, a ajuns singură în munți, singură a plecat la baltă, sau de la baltă la munte. Calea urmată s-a numit drumul oii. Un cioban care a adormit a pierdut oile și ar fi mers pe drumul oilor până ce le-a găsit.

Drumul oilor călugărești. Sunt numeroase astfel de drumuri, iar Adrian Fochi, în **Datini și eresuri** p. 119-120, le prezintă după răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu. Aflăm că „drumurile Buzăului și ale Branului sânt consemnate încă de la 1480-1482 ca singurele căi pe care se putea face legătura cu Brașovul”. (Constantinescu-Mircești, 29).

„Într-o scrisoare adresată brașovenilor de vornicul Cazan pe la 1840-1842, li se cerea acestora să deschidă și Prahova și Teleajenul, deoarece Țara Românească nu poate să rămână numai cu două căi, adică cu drumul Rucărului și al Buzăului” (idem, 29, nota 4).

„Poteciile erau astfel repartizate pe plaiuri: plaiul Dâmboviței 26 de poteci, plaiul Nucșoara 20 de poteci și plaiul Argeșului 41 de poteci” (idem, 29, nota 1). În jud. Muscel erau în total 17 poteci. Pentru alte poteci, vezi idem p. 30, 31-32.

„Drumurile pastorale erau cunoscute și sub alte denumiri: **Drumul Lânii** (satul Caraula, jud. Dolj), **Drumul Untului** era drum care traversa fostele județe Teleorman și Vlașca pentru a ajunge la Giurgiu. **Drumul Putinei cu Brânză** atestat la Mățău, jud. Argeș, **Drumul Mocănesc**, **Drumul Albanilor**, **Plaiul Oilor** și altele. Întrucât păstoritul transhumant care le-a creat a dispărut, acestea apar ca toponime dispartate” (Ghinoiu, **Cărările**, 54).

„Drumurile oilerilor din Banat și Mehedinți aveau mai mult un caracter comercial: ciobanii bănățeni veneau în fiecare primăvară și se stabileau în câmpia Severinului ca să-și desfacă marfa; mieii și laptele” (vezi Ioniță, **Nume**, 156, după Butură, **Etnografia**, 214).

„Teritoriul României formează o adevărată vatră toponimică pastorală a cărei coeziune funcțională o mențineau, în vechime, drumurile oilor” (Ghinoiu, **Cărările**, 51).

„Numărul imens de oi, în unele sate de ordinul zecilor de mii, nu putea fi crescut numai în hotarul așezărilor. Zonele de iernat și de vârat aflate la sute de kilometri distanță unele de altele erau unite prin drumuri vechi, adesea numite **drumurile oilor**” (idem, **ibidem**, 51).

„Drumurile aveau direcție radiară, cu plecare din satele pastorale carpatice sau din imediata apropiere a munților Carpați și cu puncte terminus aflate uneori la peste 1000 km distanță. Ele urmau atât văile apelor, cât și plaiurile și cumpenele apelor; în zona muscelor Câmpulungului drumurile din lungul dealurilor și munților se numesc și astăzi **plaiul oilor**. Orientarea pe aceste drumuri nu era o treabă ușoară. Adesea pe drumurile pastorale ciobanii ridicau cruci de piatră care serveau la orientarea turmelor și aprecierea distanțelor, nu prin numărarea kilometrilor parcurși, ci prin monumentele memoriale” (idem, **ibidem**, 52).

Exista obligația ca drumurile principale să aibă o anumită lărgime. În reclamații ale păstorilor sud-ardeleni din 1848 se spune la

art. 4: „Deși după punctul al optulea din hrisov ar fi datori proprietarii de moșii să ție drumurile pe unde trec turmele de o lărgime de 40 de stâneni fără semănături, dânșii nu numai că nu respectă aceste hotărâri, dar încă îi globesc, dacă se abat vitele din drumul bătut” (Constantinescu-Mircești, 162-163).

Pentru originea cuvântului **drum**, autorii **MDA** ne spun că acesta este un împrumut vechi slav, **d r u m**, comparat cu **drum** din bulgară și sârbă. Autorii **SDE**, 122, scriu: „**Drum** (mezl. **drum**). Moștenit din latină, în care e împrumutat din v. gr. (δρόμος, δρόμος; compară it. **drom**) (în dialectul sicilian), **dromu** (în dialectul calabrez), alb. **drum**, **dhrom** sau împrumut v. sl. (slavon **drumŭ**; confr. bg. **drum**, scr. **drum**)”. În ce ne privește, socotim că **drum** se poate explica prin gr. **δρόμος**, dar mai sigur este că acest cuvânt reprezintă un element lexical moștenit din traco-dacă și că din română cuvântul a trecut, ca împrumut, în vechea bulgară și apoi în sârbă și în croată.

Ca apelativ, a fost atestat la 1473, iar ca nume topic la 1446 (**DERS**, 70).

Aromânii au **drum**, pl. **drumuri**: **Vine un om pi drumul mare; cât țe s'hibă drumul lungu** = oricât ar fi drumul de lung; **la ună hane tu drum** = la un han pe drum. Este sin. al lui **cale**. Tache Papahagi, în **DDA**, crede că avem un cuvânt împrumutat din bulgară sau din vechiul slav **drumŭ**, dar amintește și grecesul **drómos**.

Și la meglenoromâni este cunoscut și folosit cuvântul **drum**. Expr. **trazdi drumu** înseamnă „vezi-ți de drum, vezi-ți de treabă”. **Drumu-Domnului** este Calea Laptelui. Sunt menționate, în Capidan, III, 118, unele nume topice și derivatele **drumac** și **drumător** „drumeț”. **Drumac** are sensul „potecă pe unde se duc oile la stână”, sin. cu **hătaș** (**GS**, III, 390; Candrea, **Viața**, 32).

Constatăm că istroromânii nu au cuvântul **drum**. Îl înregistrează Goran Filipi în **ALR**, **drumo-l mare și drumo-l drept**, dar dintr-un sat dacoromânesc din nord estul Serbiei, anume din Rudna Glava (vezi Filipi, 21 și nr. 86, 87).

Dulăș este „urma lăsată de oi prin iarba” (Fanuș Neagu, **Pierdut în Balcania**, 1982, p.13).

Hătaș are mai multe sensuri specializate: „Cărare făcută de fiarele sălbatice prin Pădure”; „plai unde pasc căprioarele”; „drum al turmelor de oi pe munte”; „drum mai lat pe care merge cireada la păscut”; „potecă spre vârful muntelui”; „drum răpos, stricat de ploii”. Pl. **hătașuri** „cărări de munte care duc la pășune” (Diaconu, **Păstoritul**, 23); **Oile le-o fugărit tăte-n hătaș, în jgheabu ăla** (Mușlea, 217); **Pe-un picior de munte, Cu hătașuri multe** (Costăchescu, **Cântece**, 82). Are etimologie necunoscută (**MDA**). Este sin. al lui **hătiș**, care are sensul „cărare greu accesibilă prin pădurile de munte”, și acesta cu etimologie necunoscută în **MDA**. Adăugăm și sin. **hătoagă** „cărare făcută de animalele

sălbatice sau domestice”, explicat în **MDA** prin **hătiș**. **Hătiș** este „drum făcut de oi [la munte], potecă” (Pitiș, 208); „potecă pe care merg oile la mulsoare” (**GS**, IV, 131); „poteca pe unde se duc oile la pășune” (Candrea, 584, sub **hogăș**); „plimbarea făcută și locul prin care merg oile ca să capete poftă de mâncare” (Bucovina); „cărare pe care circulă în permanentă animalele” (Sfarghiu, 86); „cale de acces cu pasul” (Comănescu, 63); „drum îngust” (idem, 214); „cărare (de la stână la un izvor sau în sat)”); „pe hătaș se duc mânăzările la iarba” (**ALR SN**, II, h. 408). Expr. **a da hătaș; Dimineața oii să-i dai hătaș, adică le mâi în hătaș și... iar le dau hătașu** (Diaconu, **Cântăreți**, 56); **li dăm la oi hătaș** (Bucovina); vezi și Costăchescu, 82, nota 1; Caracostea, I, 177, nota 4; Bolocan I, 257.

O variantă cu sens ușor schimbat este **hătiș**: „La poarta de la coada strungii duc drumul pe care vin oile de la muls, hătișul care înseamnă de obicei cărare prin păduri, prin desișuri” (Giuglea, **Cuvinte**, 48). Altă variantă este **ațaș** „o cărare, un plaiuț” (Bucovina). Se folosește și varianta **hătaș**: **Aici iej' la hătaș, la curmeziș, Unde nu-i loc de curmiș** (Amzulescu, **Cântece**, 386. Cititorul observă că în text apare **curmiș** în loc de **cărmiș**. adică „loc de întors”).

A duc oile în hătașuri înseamnă, prin Bucovina, „purtarea oilor prin hătașuri, fără să pască, numai să fie mânate”. „Oili pliacă la păscut pi cărări. Așa să zăși acuma. Înainte să zicea hătașuri” (Diaconu, **op. cit.**, 351, în Ceahlău, Vrancea). Am reținut din folclor două contexte: **Și el mi-o plecat, /Departa-n iernat, /Dincolo de munte, /Prin hătașuri multe** (Costăchescu, 87); **Ciobănașu-i gură dulce, /Își ia turma și se ducе [...]** **Tot cântând din fluieraș /Și făcând la oi hătaș** (Oprișan, 247).

În **MDA**, **hațau**, pl. **hațai**, are sensurile „loc unde se prăvălesc la vale lemnele tăiate în pădurea de munte”; „urmă lăsată de prăvălirea lemnelor”. Expr. **a lua la hațau** are sensul „a certa”. Etimologia cuvântului este necunoscută, **hațau** fiind comparat cu **hațaș**. **ALR SN**, II, h. 408, pct. 349, a înregistrat cuvântul **hațau**, pl. **hațauă**. cu sensul „hătaș”: **hațau oilor**. Este în mod evident cuvântul **hătaș** cu înlocuirea suf. **-aș** prin **-ău**, Vezi și Bolocan, I, 257-258.

Hătoagă „cărare bătută de sălbăticiuni: capre, ciute, cerbi; **la hăitău vânătoru bun trebuie să s-ație la hătoagă**” („Ion Creangă” I, 1909, 22). Autorii **MDA** îl explică prin **hătiș**.

Noi precizăm că se explică prin **hătaș**, cu înlocuirea sufixului **-aș** prin **-oagă**. Aici adăugăm informația că **hătoagă** are și sensul „drumul oilor”, după Bolocan, I, 258.

(continuare în numărul următor)

Festivalul Național de Literatură „Marin Preda”

Ediția a XV-a, 22-23 septembrie 2016

Consiliul Județean Teleorman și Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman, în parteneriat cu revistele: „Luceafărul de dimineață”, „Argeș”, „Bucureștiul literar și artistic”, „Litere”, „Pro Saeculum” și „Caligraf”, organizează **Festivalul Național de Literatură „Marin Preda”**, ediția a XV-a, ale cărui manifestări finale se vor desfășura în zilele de 22 și 23 septembrie 2016, la Alexandria și la Siliștea Gumești.

Festivalul își propune să promoveze prozatori de talent, care nu au debutat în volum. Concurenții vor trimite **1-3 proze scurte**, care pot avea în total 20 pagini. Vor fi acordate următoarele premii:

- **Premiul „Marin Preda”** și Premiul Revistei „Luceafărul de dimineață” (în valoare de 900 lei);

- **Premiul I** și Premiul Revistei „Argeș” (în valoare de 700 lei);

- **Premiul al II-lea** și Premiul Revistei „Bucureștiul literar și artistic” (în valoare de 600 lei);

- **Premiul al II-lea** și Premiul Revistei „Litere” (în valoare de 600 lei);

- **Premiul al III-lea** și Premiul Revistei „Pro Saeculum” (în valoare de 500 lei);

- **Premiul a III-lea** și Premiul Revistei „Caligraf” (în valoare de 500 lei).

Prozele scurte premiate vor fi incluse într-un volum, ce va fi lansat în cadrul manifestărilor finale ale festivalului; de asemenea, vor fi publicate de revistele partenere.

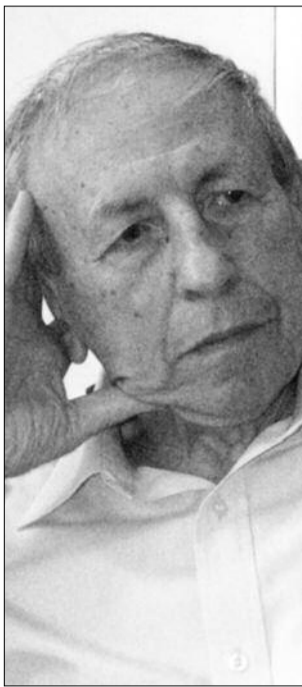
Concurenții vor trimite prozele scurte pe suport de hârtie, culese cu font 12 (Normal,

Times New Roman, 1,5 Space), **în câte 7 (șapte) exemplare**, semnate cu un motto, același motto figurând și pe un plic însoțitor, în care va fi introdusă o fișă cu datele de identificare ale autorului: numele și prenumele, data și localitatea nașterii, adresa poștală, adresa de e-mail și numărul de telefon mobil, precum și un CD cu textele trimise, inscripționat cu același motto.

Lucrările pentru concurs vor fi trimise, **până la data de 1 august 2016**, pe adresa: **Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman**, str. Ion Creangă, nr. 52-54, 140056 – mn. Alexandria, jud. Teleorman, cu mențiunea „pentru concurs”.

Pentru originea cuvântului drum, autorii MDA ne spun că acesta este un împrumut vechi slav, d r u m, comparat cu drum din bulgară și sârbă. Autorii SDE, 122, scriu: „Drum (mezl. drum). Moștenit din latină, în care e împrumutat din v. gr. (δρόμος, δρόμος; compară it. drom) (în dialectul sicilian), dromu (în dialectul calabrez), alb. drum, dhrom sau împrumut v. sl. (slavon drumŭ; confr. bg. drum, scr. drum)”.

Marin Ioniță

HĂNĂNĂU- BĂNĂNĂU, FILE DINTR-UN JURNAL DEMENTIAL

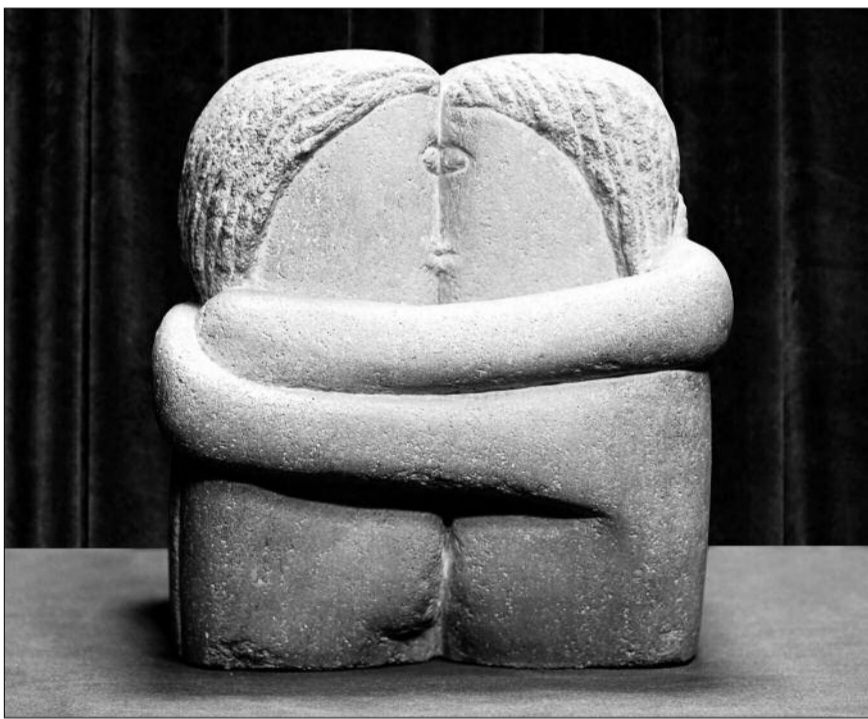
ȘAPTE VĂI ȘI-O VALE ADÂNCĂ

- Numărați până la o sută...
 - Dar ce, sunt copil?
 - De jos în sus și de sus în jos!
 - De sus în jos și de jos în sus... Scara măgarului... Măgarului Nastratin... Măgarul ciobanului... Măgarul țiganului... Pe un asin a intrat Iisus Hristos în Ierusalim... Măgarul de aur... Măgarul de la stână... Măgarul de la șatră... Măgarul deșertului... ” Iha, Iha, Iha!...” N-are în gât o privighetoare!...
 Îl întreb pe paznic :
 - Ai ureche muzicală, dihanie?
 - “Doamnă, îl altoiesc! Nu vedeți că își bate joc de noi?”
 Gârbaciul e de cauciuc! Cu sârme de oțel împletite în șuvițe de câte șapte!
 - De sus în jos și de jos în sus, până la o sută!
 - Unu, doi, trei... Din șapte în șapte...
 - Ai grijă, nebunule!...
 Supraveghetorul. Cu ochii în șapte. Să nu-și scape nimic. Flutură gârbaciul. Crăpa-i-ar gogoșile în orbite!...
 - Șapte... Paisprezece... Douăzeci și unu...
 Cu opinteli ajung la o sută... Dar înapoi, e imposibil... Caut o scăpare... Șapte... Număr natural... Prim... Pitagorian... Indivizibil în părți întregi... Misterios... Astral... Șapte planete... Șapte ceruri... Șapte turnuri de cetate... Șapte feciori a dat Vrâncioaia... Șapte pitici... Șapte uriași... Șapte porți...
 Șapte încercări... Șapte păcate... Șapte lacăte ferecate... Șapte râuri... Șapte iertări...

Șapte mărturisiri... Șapte ursitori... Șapte mări... Șapte vrăji... Șapte iele... Șapte inele... Șapte peceți... Șapte magnifici... Șapte fete de împărat... Ați ațipit, doamnă?! Ai adormit, dobitocule?
 - De șapte ori te bag pe unde ai ieșit! İși mușcă maimuțoiul mustața...
 - Continuați!
 - Șapte capete are Fiara Apocaliptică! Șapte Îngeri! Șapte Biserici! Șapte Sfeșnice de Aur! Șapte Lămpi de Foc care sunt cele Șapte Duhuri ale lui Dumnezeu! Șapte Peceți! Căci puterea cailor stătea în gurile și în cozile lor. Cozile lor erau ca niște șerpi cu capete și cu ele vătămau... În clipa aceea s-a făcut un mare cutremur pe pământ și s-a prăbușit a zecea parte din cetate. Șapte mii de oameni au fost uciși în cutremurul acesta de pământ! Și a strigat cu glas tare cum răcnește un leu. Când a strigat el, cele șapte tunete au făcut să se audă glasurile lor ... În Cer s-a mai arătat un alt Semn: Iată, s-a văzut un mare balaur roșu, cu șapte capete, zece coarne și șapte cununi împărătești pe capete! Șapte Duhuri ale lui Dumnezeu, șapte stele în mâna dreaptă. “Cel ce umblă prin mijlocul celor șapte sfeșnice de aur!” “Har și Pace vouă din partea celui ce este, celui ce era și celui ce vine, din partea celor șapte Duhuri care stau înaintea Scaunului Său de Domnie!”
 “Eu sunt Alpha și Omega, Cel Dintâi și Cel de pe Urmă... Ce vezi, scrie într-o carte și trimite-o celor Șapte Biserici!”
 - Ajunge! Sunteți credincioasă, doamnă? Creștină? Ortodoxă? Catolică? Budistă? Islamică? Islamul ne dă bătaie de cap... Teroriști... Asasini... Ucigași... Je suis Charlie... Ce-ar fi să ne trezim în clipa asta cu unul peste noi... Pac-pac... Ești pregătit, haidamacule? Ai ceva în pistolul ăla? Știi să tragi? Sau te piși pe el?!
 - İți arăt eu ție!
 - Dumneavoastră, doamnă? Nu vă temeți? Pac-pac! Cădem secerăți!Unul peste altul! Vă convine cu mine deasupra? İl preferați pe maimuțoiul ăsta?
 - Doamnă, ăsta e de două ori nebun! Trimiteti-l unde îi e locul!
 - Nu s-a terminat jocul! Alba –Neagra! Sus de șapte, jos de șapte! La șapte, de trei ori miza! Mult mizați, sula luați... Șeptici... Două perechi... Full de șapte... Careu de șeptici...

O poveste prea lungă... V-a distrat? V-a amuzat? V-a întristat?...
 - Scarpină-mă pe tălpi să râd și eu!
 - İți put picioarele, cretinule!
 - Ești nebun cu adevărat!
 - Nebunul de la Curte...Bufonul de la Palat...Bufonului nu i se taie capul...
 - Sărim de la una la alta!
 - Unde nu-i cap, vai de picioare!...
 - Asta a învățat-o maimuțoiul în junglă...V-ascult, doamnă!...
 - Face parte din test. Totul se înregistrează. Se consemnează. Deci cum stăm cu memoria?
 - Trebuia să numeri!...
 - Știu! Până la o sută! Din șapte-n șapte! Dar n-am destulă minte, Doamnă!
 - N-are, săracul! Și aia, cât mai e, îi umblă cu sorcova!
 - “Șapte văi și-o vale-adâncă,/ Aici lupii mă mănâncă!/ Stai, lupe, nu mă mânca!”... V-a prins vreodată noaptea în pădure, doamnă? Lupii, urșii, mistreții? Ați scăpat nevătămată?
 Gorila se scarpină nedumerit în cap. Nu înțelege nimic. Cred că doamna este mirată și ofensată. Dar nu dă nici un semn. Și eu dau mereu din gură : Cine v-a apărat? Cine v-a salvat? Un Făt- Frumos călare pe-o iapă sireapă? S-a bătut cu fiarele? V-a dus pe brațe? V-a culcat pe frunze? V-a sărutat pe buze? Ah, ce buze senzuale aveți, scumpă doamnă! Frumoasa din pădurea adormită? Scufița Roșie? Și Făt – Frumos ăla avea urechi păroase, gheare fioroase, ochii în flăcări, mască de bunică blândă? ...” Bunico, ce ochi mari ai!”... “Ca să te văd mai bine!”... ”Bunico, ce urechi mari ai!” “Ca să te aud mai bine!”... ”Bunico, ce gură mare ai!”... “Ca să te mănânc mai bine!...” Și vânătorul care a spintecat lupul pe burtă, nu eram eu? Uitați-vă bine! Nu mă recunoașteți? Tot mai credeți că era Făt- Frumos- cu Cartea-n Mână? Făt-Frumos, Fiul Iepeii? Făt-Frumos Și Călare și pe Jos?
 La balamuc, doamnă, la balamuc! Acolo e locul lui!
 Lasă-l să aiureze, să vedem ce dă din el , nebunii au și ei dreptul la cuvânt!
 Vă convine, nu vă convine, acela eram eu! Zmeu – Paraleu! Aruncam buzduganul de la trei poște. V-am dus în patul meu de sub pământ... Poate că mai suntem și acum acolo și nu ne dăm seama! Ce simțiți, unde vă gândiți?

Sunteți credincioasă, doamnă? Creștină? Ortodoxă? Catolică? Budistă? Islamică?

„În bătaia unui Soare încă plin de vitalitate”

(urmăre din p. 3)

■ A fi în lume cu adevărat înseamnă a fi dispus a o lua mereu de la capăt. Când te oprești, abandonezi lumea.
 ■ Dacă o idee poate fi o performanță a intelectului tău, o imagine poetică e o aventură a lumii în ființa ta.
 ■ Voluptățile: încercări deznădăjduite ale efemerului de-a conjura eternitatea. Fondul lor dramatic nici măcar totdeauna bine ascuns.
 ■ „Dacă nu ar fi existat neclaritatea, omul nu ar fi fost sensibil la stricăciunea lui; dacă nu ar fi existat întuneric, omul nu ar fi sperat la lumină. Așadar, este nu numai drept, ci și spre avantajul nostru, ca Dumnezeu să fie în parte ascuns și în parte revelat; de vreme ce este la fel de periculos pentru om să-L cunoască pe Dumnezeu fără să-și cunoască propria stare demnă de plîns; și fără să-și cunoască propria stricăciune fără să-L cunoască pe Dumnezeu” (Pascal).
 ■ Cu cât te simți mai neputincios, cu atât ai putea fi mai aproape de Dumnezeu. Incomensurabila ta slăbiciune devine El.
 ■ Curajul de-a greși. Uneori un curaj formidabil.
 ■ Maimuța neagră koato, care trăiește în pădurile din Noua Guinee, nu atinge niciodată solul de-a lungul întregii sale existențe.

■ La sfârșit de octombrie, plimbări cu cîinele Mișu prin pădure. Observ schimbările intervenite față de luna anterioară cînd coroanele arborilor erau tot atîtea explozii ale verdeții în felurite nuanțe, uneori bătînd deja, în impalidarea lor, către galbenul iminent. Contemplam atunci bolta de un albastru copleșitor și totuși cu un blajin fior al trecerii, solemn și totuși cu ceva senzual în intensitatea sa abstrasă. Acum priveliștea e alta. Cerul susținut de copacii cunoscuți are o subțiere care-l face să pară mai înalt, mai depărtat. Reducîndu-se albastrul dens, cvasicorporal, seninul conține o sugestie de reculegere, un îndemn spre asceză. Pare mai adecvat drept fundal al bisericii din vecinătate.
 ■ În cazul în care ai scris despre lucruri care înfățișează o anume importanță pentru viața ta lăuntrică, se cade să le retragi o vreme în nerostit spre a le putea relua la un moment dat, acordîndu-le o altă expresie (atenție!), din cavalerism. A le cultiva (curta) în continuare.
 ■ Esențialul este, la un moment dat, să percepi esențialul.
 ■ A șlefui: a accesa limita de gratuitate a unei operații formale.
 ■ Un fenomen psihic salutar. Flashurile unei memorii obosite pot lumina cîte-o amintire, punînd-o în valoare involuntar. Scoțînd-o parcă din Neant.

litere

Glorioșii ani ai ratării

NIC SPANACHE O VIAȚĂ ÎN MARGINEA PĂDURII DE MESTECENI

1971, după-amiază de toamnă. Pe scara de evacuare din dreapta, a Cinematografului București, un tânăr trecut de 20 de ani, înalt, cu fruntea lată și barbă de Crist, fuma, cu privirea dusă dincolo de lumea văzută... Pe atunci eram elev, lecturile și vizionarea filmelor îmi mai ostoiu dorul de lumea satului, de care mă simțeam desprins cu brutalitate. Pentru a-mi micșora trauma asta, Tata, deși om aspru, mi-a făcut un hatâr neașteptat - m-a dat la gazdă, la o mătușă din Golești, unde tot sat era. Dar ce sat!, strâns în jurul Conacului Goleștilor, care pentru mine în mai puțin de un an nu a mai avut secrete!

1972, zi de primăvară. Mă aflam în biroul unei rude, tot din Golești. Se numea Cornel Băjenaru și era director al Direcției de Cinematografie Argeș. Venisem la el pentru niște probleme medicale ale Bunicii mele, care-i era mătușă. În birou se afla tânărul cu față de Crist - unchiul meu i-a înmănat câteva role de filme și un plic mare. Nu-l uitasem, deși trecuse un an de când îl văzusem. Faptul că a plecat de acolo cu rolele de film m-a făcut să cred că lucra în domeniul cinematografului, lucru confirmat de personaj, 3 ani mai târziu.

Pagină de jurnal: „1975, 23 aprilie, miercuri, Sfântul Gheorghe - sunt invitat de actorul Gigi Ionescu, la Berăria Zimbru, unde îl serbăm. Sunt prezenți: Gioni Gheorghiu, Gicu Cârstea, și el sărbătorit, Octav Părvulescu, Ion Bulacu și Nic Spanache.”

Da! Această scurtă însemnare mi-a reamintit unde l-am reîntâlnit pe tânărul cu față de Crist și sub ce nume viețuiește în lumea asta - Nicolae Spanache, căruia i-am zis mereu Nic. Cei doi sărbătoriți, Gicu și Juju, au fost adorabili, s-au felicitat și complimentat cu tandre ironii, așa cum numai ei știau să o facă, deveneau brusc solemnii, de parcă Sfântul Gheorghe ar fi fost de față cu spanga ucigașă de balaur înmuiată în vin. Cu Nic Spanache m-am împrietenit repede, am aflat că este operator de cinema - mai întâi a proiectat filme la Cinema București, apoi la Cinema Dacia, din Cartierul Craiovei. Deși avea o făptură care inspira discreție, noul meu prieten era un om comunicativ, cultivat și fără inhibiții. În timp, mi-a fost dat să-l întâlnesc din ce în ce mai des și să discutăm despre muzică, literatură și cinematografie. În scurtă vreme m-a invitat și la el acasă - locuia la parterul unui bloc situat în spatele Cofetăriei Union, cea situată vis-a-vis de Teatru și care multă vreme a fost un veritabil bastion al artiștilor și poezilor, local modern în vremea aceea, cu mobilier care friza arta, metaloplastia în special. Acolo beam cafele ori ceai fin, fumam, ascultam muzică, discutam. Ușa lui Nic era mereu deschisă, la el veneau numai oameni de calitate, din zona culturii și iubitorilor de cultură. Pe acolo treceau și femei misterioase, subțiri și delicate, rănite sau glorioase, se rezemau de intimitatea camerei prietenului meu, spuneau câteva vorbe, scăpau câte un clinchet de râs, un suspin, după cum le era starea lăuntrică, și se topeau, ca ielele, așa cum au venit! Alteori se lecturau cărți la Nic, acasă, se comentau, în prezența mai multora, sau se asculta muzică, adusă fie de Gioni Gheorghiu, de Tedi Georgescu, de gazdă sau de alți prieteni. Prezentarea evoluției unor bucăți muzicale, în orchestrații și interpretări diferite, făcută de avocatul Gioni Gheorghiu era un exercițiu de înaltă

virtuozitate critică. Tedi îi poreclise Leonard Bernstein altoit cu Willis Conover, vestit prezentator de muzică la „Jazz on Voice of America.”

Mai vârstnici fiind, acești prieteni ai mei trăiseră ani buni în prietenia și atmosfera nonconformistă a lui Cornel Chiriac, vestitul jurnalist și realizator de emisiuni radio. Gioni Gheorghiu era mai vârstnic decât toți - născut în 1930, văzuse multe la viața lui, războiul, urmările acestuia, comunizarea și stalinizarea țării. Fin observator al vieții, cu simț al detaliului și absurdului, Gioni mai povestea, ca nimeni altul, din trecutul său și al țării. Într-o zi ne-a povestit cea mai tristă zi din viața sa de licean.

„Eram elev la Liceul Dinicu Golescu, din Câmpulung. „Era 18 decembrie 1948, ziua lui Stalin și ultima zi de școală, înaintea vacanței de Crăciun. În drum spre școală, m-am abătut pe strada cu bordelul. Fusesem o singură dată, intrasem cu greu, rușinat, uitându-mă în toate părțile. Nu știu ce impresie i-am făcut acelei femei planturoase, dar, după scoborârea din Rai, ea m-a mângâiat pe cap, ca o mamă, și m-a ciugulit de gușuliță, zicându-mi: „Pupa-l-ar mama de căprior!” Adunasem bani și după ce trecea Postul Crăciunului, plănuiisem să mă mai cațăr pe vița cu struguri înmiresmați. Ajung în fața bordelului și, ce să vezi! - peste ușa de la intrare erau bătute două scânduri, în X! Căpriorului din mine i s-au umezit ochii, a îngenucheat pe un stei imaginat, cu visul împușcat! La școală, profesorul de română a simțit că nu-s în apele mele și mi-a zis: „Ce e cu tine, Gheorghiuule, arăți de parcă ai pierdut caprele!” Da, copiii mei, așa am petrecut ziua în care s-a închis bordelul!” După 1989, Gioni și-a văzut visul cu ochii, a devenit primul realizator de emisiuni radio și tv. Avea o voce unică, remarcată și de un as al radioului, de Paul Grigoriu, care a vrut să-l coopteze la Radio România. Emisiunile lui Gioni aveau distincție, informațiile difuzate erau precise și diverse. A preferat să rămână în orașul în care își petrecuse multe decenii de viață, cu bune și rele. După o vreme, a plecat în Anglia, la fiica sa, unde s-a și stins din viață, la 83 de ani.

Pe Nic l-am întâlnit, nu o singură dată, și la Virgil Diaconu, în apartamentul său din Cartierul Trivale, cu prilejul sărbătoririi poetului, de față fiind criticul Marian Barbu, pictorul Gică Pantelie, Temistocle Epaminonda, un as al artei fotografice, și alții. Nic era îndrăgostit, deopotrivă, și de literatura rusă, și de cea occidentală. De altfel, melancoliile slave se răsăreau pe chipul prietenului nostru și m-am mirat când într-o zi m-a întrebat dacă-mi place literatura rusă. „Sigur, i-am zis, Cehov, Tolstoi, Isaac Babel, Nabokov, Bulgakov...” „Bine, zice, mâine te aștept să vedem o ecranizare la mine acasă!” La ora stabilită, eram la Maik acasă. Acolo i-am găsit pe Jean Roxin, Tedi Georgescu și Gioni Gheorghiu, care aduseseră un aparat video și o casetă cu filmul „Lolita”, în regia lui Stanley Kubrik. Încântare maximă, discuții, comentarii! Câteva luni mai târziu, tot la Nic aveam să văd „Cuțitul în apă”, în regia lui Roman Polansky, dar nu pe video, ci cu un proiector de cinema! După vizionare am plecat cu Gicu Cârstea și acesta mi-a explicat misterul aparatului de proiectat. „Rică, printre altele, Nic proiectează și filme de protecția muncii, pe la diverse instituții, așa că are mereu la îndemână un proiector, să nu mai

piardă timpul. Află că pe capul lui Nic mai este o belea, o sarcină de serviciu, da' una urâtă. Direcția de cinematografie îl pune să taie din filme scenele erotice și politice, după indicații primite în plic, de la cenzorii din București.” Nu am spus nimănui aceste amănunte, aproape că le și uitasem, dar Gicu mi le-a amintit mai zilele trecute.

În tinerețe, Nic a vrut să fie operator de platou, a și dat unu sau două examene de admitere la IATC. Din păcate, visul nu i s-a împlinit și s-a mulțumit să privească lumea, toată viața, cu o cameră imaginată, avându-se tot pe sine regizor, scenograf etc. Aproape de 1989, la Cinemateca bucureșteană am văzut „Pădurea de mesteceni”, filmul lui Andrei Wajda, și în cele două personaje, frații Boleslaw și Stanislaw, l-am văzut pe Nic, cel real și cel care ar fi putut deveni. După 1990 i-am spus că l-am identificat în cei doi frați din filmul lui Wajda! A spus, graseind, că nu am greșit și a surâs, cald, după cum îi era felul. Printre cele mai frumoase amintiri cu Nic se numără și zilele de filmare la „Moara lui Călifâr, în regia prietenului nostru piteștean Șerban Marinescu, cel care avea să regizeze, după 1990, „Cel mai iubit dintre pământeni” și câteva filme despre underground-ul clasei politice a României din nesfârșita tranziție. Filmările au avut loc la... Conacul Goleștilor! Nic a fost unul dintre fotografiile de platou, ceilalți câțiva piteșteni am făcut figurație, unii, alții au fost distribuiți în roluri secundare. După filmare, serveam masa și purtam aprinse discuții despre cinema, literatură și arte, cu actorii Dan Condurache, Remus Mărgineanu, Andrei Finți, Elena Albu, umezindu-ne gurile cu un splendid coniac de Ștefănești, vechi și de calitate, adus de Gicu Cârstea, pe atunci salariat la Vinalcool; după o vreme, Securitatea l-a dibuit pe Gicu și l-a pus pe drumuri, adică l-a făcut șomer, în speranța că-l va putea aresta cu decretul 153! Mai am și acum fotografiile pe care mi le-a făcut Nic, acolo, în atmosfera fanariotă a Conacului. În toamna lui 1989, Nic îmi face ultimele fotografii artistice, la el acasă. Treceam pe lângă fereastra lui și am văzut cum pe aceasta iese fum de țigară. I-am bătut în tabla pervazului, a dat perdeaua de-o parte și m-a invitat în casă. Era bucuros tare, de ceva vreme lucra, în miniatură (1,20m), după niște planuri Amati, nava amiral a lui Nelson, Victory; taman ce primise tunurile de bronz, pe care Virgil Diaconu i le confecționase într-un atelier AMA, din Petrochimie.

Ultima întâlnire am avut-o pe primăvară; am vorbit în fața Teatrului Davila, pe care l-a servit cu devoțiune, mai bine de două decenii, ca regizor tehnic. Ne-am scufundat în amintiri, ne-am mărturisit suferințele, ne-am despărțit cu tristețe, fără să știm că nu ne vom mai vedea... La începutul lui Cireșar, Nic a plecat Dincolo, în marginea altei păduri de mesteceni, pe țărnelor altor ape...

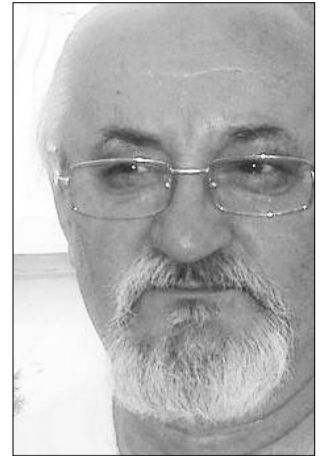
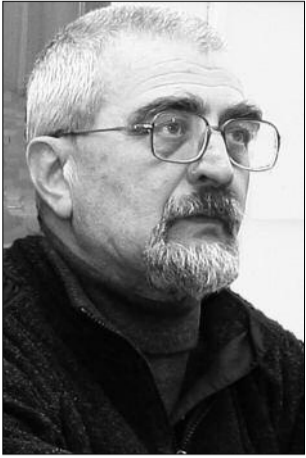

Foto:
GEO JUGANARU

Deși avea o făptură care inspira discreție, noul meu prieten era un om comunicativ, cultivat și fără inhibiții.

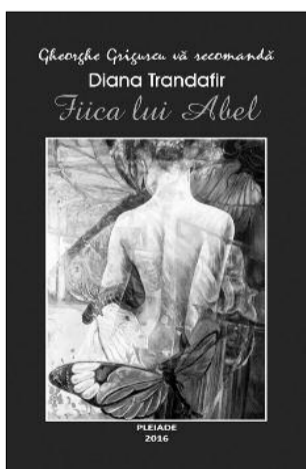
Florin Dochia

„Sufăr de alb pe o mlaștină”
Diana Trandafir –
Fiica lui Abel

În răspărul poetizării cu orice preț și în refuzul sentimentalismului se situează poezia Diane Trandafir din volumul „Fiica lui Abel” (Pleiade, 2016, 80 p.), al cincilea al poetei, după „Translucide” (2011), „Poeme cu ceasuri și flori” (2012), „Discurs în roșu și alb” (2013) și „Orașul suspendat” (2015). Tentația vag elegiacă este refuzată cu abilitate și de această dată, cu o oarecare [auto]ironie („nimeni nu țipă de fericire / ci doar atunci când îi intră vreun ghimpe în călcâi”), cu insistență pe imaginea voit banală sub care se insinuează o subrealitate delicată și stranie, precum în „Așa începe o viață nouă”: „se sculau cu noaptea în cap / dimineța pe rouă / când luna își mai arăta cornul de piatră / de după hambar / Se trezeau să lustruiască pielea porcilor a cailor și a boilor / cu șomoioage de paie cât mai e caldă / Îi mai dezmeticeau din visare coarcele cele mari înnodate / și oscioarele fragede ce se loveau unul de altul / cu clinchetul viu / Buimaci pipăiau craniile de cristal ale iezilor / și mergeau apoi la oi să le menească de bine/ Delirând încă de somn ridicau fruntea și zăreau / argintul spălat în zece ape al stelelor / Abia atunci li se dezlipseau pleoapele / și auzeau cum urcă sângele / să-și zbată aripa în tâmplă”. Fiica lui Abel, observator neutru, dar imaginativ al lumii, pare că locuiește într-o periferie rurală din grădina Edenului, unde „întinde rufele pe sârmă”, „își duce inima la râu / o limpezește o netezește și-o zvântă”, „sunt semne clare că doar îi bate afară din piept”. Nu știm, nu ni se dezvăluie dacă i s-a spus sau nu tatălui ei de către fratele său Cain: „să mergem în câmp”. Stăruie, însă, o impresie de persiflare a realității, de neîncredere în consistența ei, de îndoială că undeva există un sens. Poemele par mici tentative de dezvăluire a unor mistere, dar, de fiecare dată, totul curge spre vag, spre translucid: „am aflat o legendă despre originea lumii / Cu ea aș putea să încropesc mai multe povești / sau aș putea să-mi spal fustele / dintr-odată / într-o continuă curățare ungere și legare / până ce straietele se vor face fluturi / și vor fi gata de zbor / e simplu / dacă ridici lespede / trecerea e tot un fel de plecare”. Realitatea virează în fantasmă brusc și cu un firesc așteptat, algoritmul construcției poemului este transparent, autoarea nu vrea să te surprindă, ci vrea să-ți facă pe plac, ție, cititor dezabuzat. Un poem remarcabil, parcă o descriere de pictură murală cu subiect biblic, este „Condamnarea la moarte”: „mai întâi l-au îmbrăcat într-o piele de miel / au presărat frunze de arțar pe umeri / pe creștet pe fruntea înaltă / Cum stătea așa nemișcat unul i-a aprins o țigară / altul s-a căutat prin buzunare și i-a dat ceva bani / Ești mulțumit au întreb / sunt mulțumit a răspuns / părând înveselit peste măsură / l-au privit fix preț de vreo zece secunde / apoi i-au dat foc”. Este ilustrativ acest poem și pentru „efectul de înstrăinare” („verfremdungseffekt”-ul brechtian) de care uzează frecvent Diana Trandafir, într-o tentativă de a evidenția alienarea ce subminează o lume defectivă de sens. Refugiul este tot fantasmatic, insuportabila realitate a celor (numai) cinci simțuri poate fi depășită numai de vis (& coșmar, *y compris!*), precum în poemul „Tot un fel de căutare a fost”: „îmi întorc pielea pe toate fețele o scutur / o agăț sus pe gard / Din casă iese mama împiedicându-se de un sâmbure / Oamenii umplu drumurile / nu mai am loc / Ar fi fost nedrept să constat lipsa / deși tot un fel de căutare a fost / Traversez podețul îngust din alt veac / Prin fața mamei trec vedenii / pe creștet soarele cât oul de potârniche / Printre buzele strânse scuișcă o sămânță de fruct otrăvit / Ea nu mă vede eu totuși o văd / să nu mai lungim vorba / apa trece prin vad”. Finalurile oarecum enigmatic-sentențioase, parcă desprinse din experimentele dada ori din dicteuri ionescu-beckettiene, sunt și ele o marcă a felului în care își construiește Diana Trandafir discursul. O luciditate a poetei care ascunde, cum altfel?, cel puțin tot atâtă dramă. O luciditate care, prin lejeritatea metaforei bogate, sugestive, ilustrează și o creștere constantă, de la un volum la altul, a clarității și a maturității viziunii. „Doamnelor și domnilor îmi iubesc patria / sufăr de alb pe o mlaștină”. Ca și autoarea, las descifrările pentru fiecare cititor în parte.

O luciditate a poetei care ascunde, cum altfel?, cel puțin tot atâtă dramă. O luciditate care, prin lejeritatea metaforei bogate, sugestive, ilustrează și o creștere constantă, de la un volum la altul, a clarității și a maturității viziunii.

litere

Amalia Elena Constantinescu
CU DRAGOSTE
DESPRE
ANA BLANDIANA

Iubit și hulit în egală măsură, poetul rămâne totuși liantul dintre flacără și cuvânt, martorul creației lui Dumnezeu și mesagerul clandestin al operei Sale.

Otilia Valeria Coman sau... Ana Blandiana – un nume magic al poeziei românești. Un nume viu al cenzurii, înainte de ’89, când „orice trântă semăna cu o îmbățișare”, un nume supraviețuitor al libertății de după ’89, când ideea autonomiei „diminuează dramatic importanța cuvântului”.

„Între eliberare și libertate stă criza tranziției și provizoratului, a continuii instabilități, schimbări, nesiguranțe, care obligă la analize și opțiuni (să nu uităm că, etimologic, cuvântul criză provine din verbul grecesc Krinein, care înseamnă a judeca)” ne spune Ana Blandiana în conferința-eseu sau strigăt „La ce bun poezii în vremuri de restriște?”, titlu ce parafrizează versul lui Hölderlin.

Dacă înainte de ’89 ne puteam plânge de lipsa libertății, acum, cu siguranță, suntem privați atât de „responsabilitatea cât și de înțelepciunea folosirii ei. /... / Rația de libertate s-a transformat în *over-doză*”, remarca Ana Blandiana, invocându-l pe Voltaire și sentimentul *condamnării la libertate*. Putem formula o primă concluzie că rația devine forma materializării instinctului de consum. Într-o astfel de societate, cu o populație ce tinde spre analfabetism, sondajul Ministerului Culturii – de care vorbea poeta – arată că numai 17% dintre persoanele chestionate au auzit de Mihai Eminescu, 16% de Ion Luca Caragiale și 14% de Ion Creangă. Mai mult decât atât, pentru a exprima disprețul în fața unei acțiuni fără rost, s-a împământenit expresia „asta-i poezie”. Revoltătoare devine această nonșalanță de a privi forul uman interior – poezia – ca o paria a culturii. „Amestecul de Rău și Urât nu are încă un nume, dar” posedă capacitatea

„de a deforma mințile și sufletele tinerilor, de a șterge orice continuitate între generații și între straturile memoriei de-a dreptul diabolică. În plus, radiațiile sale malefice pot să transforme noțiunile în opusul lor: drepturile omului se deosebesc tot mai mult de demnitatea umană iar libertatea gândirii intră de bună voie în cămășile de forță *prêt-à-porter* ale corectitudinii politice, asemănătoare până la confuzie cu vechea cenzură interioară (de care îmi era mai teamă decât de cenzură propriu-zisă)”, mărturisește cu tristețe Ana Blandiana. Poeta noastră cu suflet blajin de copil, trăiește asemeni versurilor lui Hölderlin „ca apa din piatră/ în piatră căzând/ mereu în abisu-ndoielii”, vibrează și arde în poezie precum lacrima unei candelă, ce o aprindem tăcut, în faptul serii, pentru rugăciune.

Mesajul conferinței susținute de poeta Ana Blandiana se materializează în ideea că „poetii sunt cei care, într-o lume stăpânită în mod violent de Rău și de Urât, luptă să țină aprinsă flacăra Binelui și Frumosului, făcând din poezie o aură a iubirii și un scut aproape magic împotriva urii. Așa se explică, de altfel, confuzia care se produce uneori între marea poezie și mistică. Din păcate, poetul nu este creatorul, ci martorul lumii prin care trece. Dacă ar fi fost creată de poezie, lumea ar fi arătat cu totul altfel”. Odată cu această idee, dorind să păstrez, în lumina spirituală, imaginea martorului și imaginea Creatorului, mărturisesc că versul meu îl așez de acum sub semnul poetic al Anei Blandiana.

Carte nouă

Constantin Cubleșan –
Eminescu în exegeză critice

(Editura Junimea, Iași – 2014, colecția Eminesciana)

Critic și istoric literar prodigios, Constantin Cubleșan este autorul unor proiecte literare și critice remarcabile, nu puține legate de viața și opera lui Eminescu, el fiind și un aplicat eminescolog. Între acestea e și actuala sinteză despre receptarea operei lui Eminescu, structurată astfel: *Biografia. Contribuții documentare; Opera. Coordonate ideatice; În context universal; Rememorări; Stilul și limba; Bibliografie. Ediții; Interpretări didactice; Caleidoscop* – capitole care analizează exegeze contemporane despre Eminescu, de la Cornel Ungureanu și Alexandru Dobrescu până la Dan Mănuță și Adrian Dinu Rachieru până la Eugen Simion și Nicolae Georgescu..., făcând-o echilibrat și constructiv. Criticul de la Cluj propune un proiect eminescian de anvergură: „Mă legăn și eu pe un vis, așa cum Noica (păstrând proporțiile, firește) se legăna cândva pe visul editării manuscriselor. Iată, visul său s-a împlinit. De ce nu s-ar putea împlini și visul meu (numai al meu?) de a avea un institut de stat pentru studiul și promovarea în lume a operei lui Mihai Eminescu?! Mă hazardez să propun asemenea provocare. Cine știe, poate că Dumnezeu să mă audă cineva...” Poate că aude totuși cineva care și să aibă și forța de a impune acest proiect ce nu necesită o mare cheltuială financiară, cum demonstrează Cubleșan, ci doar voință politică și o brumă de patriotism, ideea venind de la un bun cunoscător al operei eminesciene, dar și al cărților despre poet. (DAD)

Dorina Mihai Moise

Despre „timpul regăsirii și al mărturisirii”

Ca și în muzică, în poezie este imperios necesar să găsești tactul potrivit. Cuvântul ce exprimă adevărul trebuie descântat ca o mantră sacră pentru ca accentele reflexive laolaltă cu puterea de sugestie să garanteze caracterul reflexiv și apoi cel artistic al respectivei plămuii de limbă și gând. Nu știu decât poeții ce nașteri anevoioase au multe din aceste grațioase plămuii. Mai întâi cuvântul, apoi ideea trebuie fixate în tiparul ideal. Adeseori poetul se mistuie în chiar focul creației. Vestea bună este că acea mistuire face posibilă reînvierea ca pasărea Phoenix, din propria-i cenușă. Poezia este ritual, dar poate fi pusă în mai multe perspective din starea de potență sugestivă în cea de act poetic, artistic. Numai cei nesinceri pot coborî poezia de pe pedestalul câștigat prin inefabilul său perpetuu.

Doamna Ana Vulcan Chirca, prin volumul de poeme intitulat serafic „Timpul regăsirii și al mărturisirii”, realizează un intermezzo liric de la simțire la gândire, un panegiric al spovadelor cerute de urcușul cel duhovnicesc, la care poeta se angajează plenar, ca spre o asceză mult caută de-a lungul timpului măsurat în ani, într-un instalarea într-un timp de sacralitate recuperat și regenerat pentru ființa sa spirituală. Acea mistuire este așadar efectivă, de la potență la act, ea fiind atât una a regăsirii, cât și, necesarmente în logica ritualic-cultică adoptată în poemele sale, una a mărturisirii.

Esențialul pentru această oglindă a unei fascinante odisei de pendulare între teluric și sacramental este fideismul înăscut și cultivat al unui spirit ce nu se menajează, sever pentru sine însuși și pasionat creștin.

Faste pentru inițierea în geneza acestor poeme se dovedesc lecturile biblice, de la care poeta se adapă cu nădejde și grație, găsindu-și propriul vad de la care să poată începe urcușul cel duhovnicesc, sinceră pe fiecare treaptă a ascezei asumate, simplă în exprimare chiar dacă mecanismul inspirației se vădește uneori și puțin sofisticat; un exercițiu de autenticitate ne întâmpină cu fiecare poem, laminat la lumina candelii aprinse a trăirii celei duhovnicești.

Interesantă și poate nu mai puțin mistic seducătoare se dovedește înclinația puțin didacticistă a profesoarei devenite poetă, care celebrează actul de cunoaștere prin amplificarea harică a miracolului, trăit, primit și vestit ca o revelație oraculară, căreia se rezumă a-i consacra propria smerenie, câștigată în ani de căutări, pentru ca, aproape de vremea alcătuirii acestei cărți, ea să dovedească precum poate lucra de la sine. Chenoza propriului spirit, înălțarea prin coborâre, magia alchimică a versului perpetuu resacralizat, conduc textul la echivalența cu o meditație cristică, la un *Imitatio Christi*. Bucuria, treapta supremă, izvorăște din discreta beatitudine pe care poeta o câștigă cu fiecare pas duhovnicesc. Picurii dulcilor ispite decantează sensuri noi, ascendente, pe treptele căutării și ale regăsirii de sine în sânul experienței soteriologice a stihuirii unui *timp sacru* urmărit ca *ultima ratio* a existenței pământești.

Echilibrul clasic al construcțiilor sale poetice este contrabalansat de avântul romantic spre piscurile trăirii autentice a miracolului creștin. De unde poeta revine spre a glosa cu toți martorii reali ori imaginari ai excursurilor sale poetice fideiste. Este un punct câștigat, cum ar spune Mircea Eliade, într-o *asceza sincerității totale* ce caracterizează neîndoelnic ale sale *solilocvii lirice*, prin care Ana Vulcan Chirca reconstituie genealogia propriei ființe duhovnicești și a propriilor odisei spirituale și căi de cunoaștere mistico – poetice.

O cunoaștere paradisiacă, nu lipsită de momente luciferice, prilej de a deplânge deșertăciunea, aspirând către adevăr și libertate. De unde nu lipsește nici fericirea duhovnicească derivând din împăcarea cu sensurile devenirii într-o ființă și cu cele ale lumii. Mixtum compositum din care a dat la iveală o carte de căpătâi, ordonatoare pentru timpul trăit, întemeiat într-o *regăsire și mărturisire*.

Biblioteca de filosofie

Incultura spectacolului

În *Contribuții la definirea culturii*, un eseu publicat imediat după cel de-al doilea război mondial, în 1945, T.S. Eliot definea cultura drept „tot ceea ce face ca viața să fie demnă de trăit”. Definiția, aparent vagă, are darul de a pune pe gânduri: n-ai cum să nu zăbovești fie și câteva clipe asupra ei pentru a-i surprinde reverberațiile. Ce anume face ca viața, în primul rând a ta, să merite să fie trăită? Tocmai fiindcă nu ai un răspuns imediat, întrebarea te situează deja în miezul culturii. Orizontul creațiilor artistice, valorilor morale, cunoașterii și credinței se deschide dintr-o dată, privindu-te direct sau indirect. Evident că întrebări ca acestea, de care se leagă altele, privitoare în general la rostul și justificarea existenței umane pe această planetă depășesc imediatul, punând sub semnul întrebării sau conferind o notă de gratuitate actelor și deciziilor noastre. Cel puțin așa a funcționat cultura până recent când, conform lui Mario Vargas Llosa, „ideea de cultură a cunoscut mai mult decât o lentă evoluție: o mutație traumatizantă în urma căreia a apărut o realitate nouă, unde abia dacă au mai rămas urme din cea pe care a înlocuit-o”.

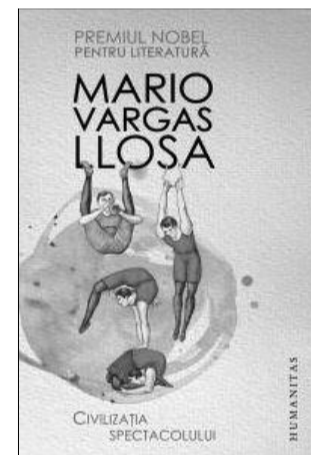
Publicată în 2012 și tradusă acum la noi de Marin Mălaicu-Hondari (Ed. Humanitas, București, 2016), *Civilizația spectacolului* cuprinde câteva eseuri legate între ele prin tema metamorfozelor suferite de cultură în postmodernitate. Subiecte precum: criza literaturii, a artei, a gândirii, ba chiar moartea lor au fost și încă mai sunt în vogă. Când însă un scriitor de talia lui Llosa, distins cu Premiul Nobel pentru literatură în 2010, vorbește despre cultură la timpul trecut, afirmând repetat că trăim într-o epocă în care s-a pierdut sensul adevărat al noțiunii de cultură, atunci problema capătă o turnură dramatică. Totul pare să fi degenerat în secolul XXI: noțiunea de cultură, erotismul, religiozitatea, relațiile dintre cultură și politică ș.a. Eseurile ce dezbat astfel de probleme sunt completate de articole publicate în ziarul *El País* din Madrid în anii '90 ai secolului XX, care anunțau pericolele și din acest motiv au ca supratitlu: *Antecedente*. Teza principală a autorului este că treptat, după cel de-al doilea război mondial și într-un ritm galopant astăzi, s-a petrecut transformarea culturii dintr-un „mod de a fi în care forma contează la fel de mult precum conținutul” într-o *civilizație a spectacolului* în care „primul loc pe scara valorilor îl ocupă divertismentul și în care a te distra, a scăpa de plictiseală, e pasiunea generală”. Dacă fenomenul ar fi rămas periferic, cantonat în zona tabloidelor sau a show-urilor televizate, el n-ar fi constituit o problemă, sau nu una gravă. Devine astfel deoarece prin intermediul mijloacelor tehnice extraordinare a reușit să uzurpe locul deținut altă dată de ceea ce se numește cultură. Progresele tehnicii și ultraspecializarea domeniilor cunoașterii nu sunt cultură, aceasta fiind altceva: numitorul comun care face posibilă comunicarea între specialiști sau a acestora cu nespecialiștii. Prin întrebările sale cu miză universală, ea conferea un stil unitar cunoașterii disparate, adăugându-i și o miză morală. Degradarea culturii, ce merge mână în mână cu eliminarea învățământului religios, poate duce la „o lume împărțită în analfabeți funcționali și specialiști ignoranți și insensibili”. De când s-a transformat în spectacol, „cultura” s-a banalizat, iar frivolitatea atotprezentă șterge orice limite și distincții precum între cult și incult, public și privat, spectatori și actori, valoare și preț. În confuzia generală nici democrația, susține autorul de formație liberală n-o duce prea bine: pierzând credința în valori ce depășesc individul, cetățenii se topeșc într-o masă informă de spectatori pasivi așa cum își doresc toate dictaturile.

Intenția lui Mario Vargas Llosa nu este de a oferi o interpretare în plus a culturii, ci de a depune o mărturie despre felul cum a trăit el degradarea culturii în decursul a jumătate de secol. Relatarea câștigă în relevanță prin comparațiile între atunci, în anii formării când cultura păstra încă înțelesul tradițional, și acum când, susține el, a devenit cu totul altceva. Din perspectiva prezentului trecutul îi apare o epocă atât de îndepărtată, ca a dinozaurilor.

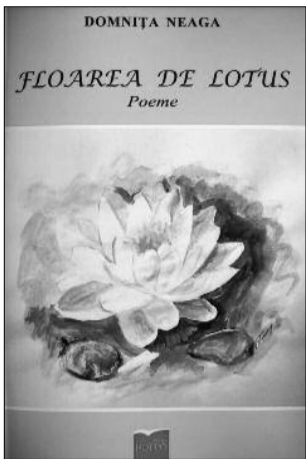
Tonul melancolic până la amar din gândurile de final nu prea ne lasă să întrevădem semne de însănătoșire a culturii contemporane, dimpotrivă: „De câțiva ani, fără să-mi dau prea bine seama la început, când vizitam expoziții, asistam la vreun spectacol, mergeam la cinema sau la teatru, mă uitam la televizor, citeam anumite cărți, reviste sau ziare, mă cuprindea senzația incomodă că toate-și băteau joc de mine și că nu aveam cum să mă apăr dinaintea acelei copleșitoare și subtile conspirații care mă făcea să mă simt incult și prost”.

Intenția lui Mario Vargas Llosa nu este de a oferi o interpretare în plus a culturii, ci de a depune o mărturie despre felul cum a trăit el degradarea culturii în decursul a jumătate de secol.

SUB SEMNUL LUMINII

...imaginile din volumul *Floarea de lotus*, „o carte despre frumusețe și puritate, despre iubire și uitare...”, degajă un sentimentalism bine stăpânit, cu imagini descriptive fluente, transparente, proprii unei accesibilități meticuloasă lucrate...

În afara prezenței tot mai constante în diferite antologii de versuri editate cu deosebire după 1990 în spațiul literar-artistic al județului Teleorman (*Zodia harfei*, Editura Teleormanul liber, Alexandria, 1995; *Melancolii la ore princiare*, Editura Euro Vida M., Videle, 1999; *Paisprezece poeți din Sud*, Editura Tipoalex, Alexandria, 2001; *Nepoții lui Moromete*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2003; *Dor de Dor*, Ed. Tipstar, Slobozia, 2008; *Rodul câmpiei*, Editura Tipoalex, Alexandria, 2009; *Lira lui Orfeu*, Editura Tipoalex, Alexandria, 2013; *Antologiile Revistei Singur*, Editura Singur, Târgoviște, 2014; *Anotimpuri românești*, Editura Singur, 2014, 2015), **Domnița Neaga** a devenit în ultimele trei decenii tot mai cunoscută prin colaborarea la diferite reviste literare cu proză, note de lectură, eseuri, studii de literatură, cronică plastică și, în mod deosebit, cu poezie, versurile sale confirmând din ce în ce mai pronunțat o voce poetică înzestrată, cu un registru tematic complex și de o surprinzătoare maturitate artistică. Tipărit recent într-o elegantă grafică interioară aparținând lui Tudor Șerbănescu, al patrulea din seria volumelor de versuri semnate de Domnița Neaga, după *Noaptea ploilor acide* (2000), *Călător spre Crucea Sudului* (2002) și *Muntele din vis* (2013), *Floarea de lotus* (*Iași*, Editura Rotipo, 2016) se constituie într-o autobiografie lirică deschisă spre spațiul fabulos al universului rustic natal, de unde eul creativ își extrage esențele și dispoziția sufletească potrivite unei stări spirituale inspiratoare. Plasată în fruntea volumului, cu statutul unei posibile „arte poetice”, poezia *Visul* sugerează traseul inițiat presupus de trăirea aventurii scrisului și, în egală măsură, de intensa vibrație interioară, a dragostei absolute, ca formă de esențializare a celor două experiențe, a vieții și a scrisului („Zburam prin nouă galaxii / Cu miile de lumi pustii, / Simțeam a stelelor chemare, / Și de la stele către zare, / Din mică, mare și mai mare. // Reizbucneau vulcanii stinși. / Porneau la vale munții niinși, / Păduri în flăcări se zbăteau, / Pământul îl

Construite dintr-o astfel de înțelegere a liricii, poemele Domniței Neaga își trag substanța și imagistica dintr-o privire asupra unor momente din propriul său traseu existențial. Percepția poetică este fixată pe imagini ilustrând lucrurile și întâmplările unei vârste sau episoade simbolice, ale unei vieți intens trăite, de la o succesiune de scene neliniștitoare sau traumatice la momente de grație, pline de armonie și credință în puterea scrisului și a creației, imaginea „florii de lotus” sugerând, în acest context, încremenirea timpului într-o clipă senină, dădătoare de speranță: „Ca o vrajă s-au răscuit norii, / Și trupul subțire al tornadei / A început să danseze, / Luând prin surprindere / Sufletul pustiului / Și unindu-l pentru totdeauna / Cu înaltul cerului... / Noaptea devenirea incandescentă, / Licuricii invadată plaja toridă, / Sfărâmând-o și mutând-o din loc, / Valurile continuau să lovească stânca, / Unde Farul se prăbușise / Și se pierduse în adâncul de taină / Al mării... //... Și ploaia cădea neconținut, / Ocrotitoare, caldă, melancolică... // În sufletul pustiului, / Începuse a se deschide albastru / Floarea de Lotus”. Frazele și notele pe care vocea lirică le declamă insistent sub forța stării emotive date de imaginea „florii de lotus” trimit spre evidente „forțe transcendente”. Întruchipare a perfecțiunii, a desăvârșirii și regenerării, purtând în ea „bobocul, floarea și sămânța”, semne ale trecutului, prezentului și, totodată, ale viitorului, itinerariul biologic al florii de lotus ar echivala, în viziunea Domniței Neaga, cu „drumul creației, de la adâncul din suflet la lumina cunoașterii”: „Poezia mea se naște din greutatea vieții, din dezamăgirile ei. Niciodată nu scriu când sunt fericită, scriu când sunt tristă și când mă simt neîmplinită... În definitiv, aceste sentimente care îndurerează sufletul sunt cele care, în mod miraculos, transformă în frumusețe tot ceea ce germinează în aceste momente.”

Prin cele cinci secțiuni ale sale (*I. Rădăcini*, *II. Zbateră spre lumină*, *III. Pasărea de foc*, *IV. Trepte în spirală*, *V. Sămânța dintre două imperii*), volumul de față impune un imaginar reprezentat de experiențe pure, cu toate atitudinile limpezi, de o extremă frăgezime și ingenuitate ale unei copilării paradiziace: „Gând de magică iubire viscolește-n iarna mea / Și transformă lumi de gheață în suavi nuferi de nea; / Înfloreste anotimpul, se gătește-n straie rare, / Fluturii înalță-n slavă doar vâpăi de vămi solare. // Gândul mă cuprinde-n palme, pe durata vieții lungi, / Îmi repetă o poveste, în vocabule prelungi; / Mă veghează albi lotuși, iar albastrul din privire / E doar vraja ce mă-nchide într-o mistică iubire. // Flăcări ard năvalnic noaptea și omprăstie în zări, / Iar în jarul ei de aur, am rămas două chemări, / Care curgem înspre veacuri, picurând o ceară sfântă... / Două lumânări aprinse într-o ne-ntâmplată nuntă!” (*Un gând*). Reverii, echivalente cu un fel de privit în oglindă, au ca obiect stările eului provocate de imaginile încărcate de afect venite dinspre o „lume de poveste”, cu aceleași inflexiuni nostalgice și semne de senzorialitate acută ale curții „casei albe părintești” și ale amintirii părinților, în special a mamei („Credința, bunătatea și iubirea / I-au întregit dumnezeiește firea”), ale „cămării cu păpuși, vrăjit izvor / De doruri și iubiri fără de moarte...”), toate un fel de albume cu fotografii și prezențe ale unei lumi sacre, pretext pentru contemplarea stărilor de virtualitate ale unui sine „retras în adâncul din mine / Ca într-un castel inespugnabil, / Ținând în frâu pornirile belicoase / Ale unui timp iresponsabil” (*Vrajba nopții*). În volumul *Floarea de lotus* asemenea texte exprimă un fond genuin de religiozitate, o „biografie” ridicată la demnitatea unei pulsații și „istorii

exemplare”, cu ecouri venite parcă dinspre atmosfera de patriarhalitate din poemele în care Ion Pillat fixa în tiparele eterne ale existenței spațiile sacre ale plaiurilor argeșene. La Domnița Neaga, în ciuda unor stări interogative cuprinse de uimire și dezvoltate într-un registru mai grav, de o melancolică sentențiozitate, emoțiile, trăirile și gândurile dezvoltă o veritabilă poetică a inocenței: „Mă văd aievea-n satul meu natal, / În curtea casei albe, părintești: / Fântâna lângă drum, salcâmul mov, / Caișii, prunii, merii cei domnești... // Încununați de liliacul alb, / Părinții mei la trup s-au mai scurtat, / Ograda, altădată cât un câmp, / Acum, pe înserat, s-a îngustat. // Unde sunt toate, cum le-am perceput / Cu mintea și cu pașii de atunci? / S-au risipit sub sorii-a patru zări / Și-ncerc să le adun, mergând pe brânci, / Că amintirea lor, surâs amarnic, / A încredinat pe trunchi înseamnă heraldic...” (*Înseamnă heraldic*). Prin prezența unui eu calm, despovărat de traumă, poeziile din primele două secțiuni ale volumului își păstrează o mare doză de candoare, *Oră târzie*, *Timpul iubirii* („Iată câmpia revărsată în iarbă / Ca un cântec din flaut! / Iată fluturii, lumânări albe, / Pălâind în arșița serii!), *Istorie* („Amintirile mă inundă / Și ard ca un rug, / Cu puterea flăcării / Din vechile sanctuare”), *Un pom*, *Pasărea*, *Destinație* și *Vrajba nopții* fiind doar câteva dintre acestea, cu tablouri de o plasticitate lipsită de orice stridență, luminoase și tonifiante prin puritatea pe care o emană, după cum din celelalte trei secțiuni ar merita cel puțin citate pentru frumusețea imaginilor și a gesturilor primare precum *Visul de iubire*, *Nuntă de demult*, *Trăire*, *Ninsoare*, *Un foc ascuns*, *Mă întreb* sau *Viscolire*. Preluată ca o imagine cât mai fidelă a unui spațiu protejat, prezența „casei” capătă dintr-o dată reverberațiile unui „simbol al legăturii dintre viață și ființă”: „De mai multă vreme, / Iubesc / Doar lucrurile verticale... / Ating neliniștită peretele, oglinda, / Desprind de pe ele frânturi de idealuri / La care am aspirat, / Și care cad grămadă pe podea; / Le strâng și le arunc / În bătaia vântului, / Dar ele năvălesc înapoi în casa / Cu fereastra deschisă / Și perdelele ridicate. // E o luptă inutilă... // Mă întind pe pat, / Camera se umple de hohotul nebunesc / Al tuturor visurilor de copil. // Adorm și mă văd / Cum plutesc printre ierburi, / Și, cu o liniște infinită, constat / Că singurul lucru vertical / Este sufletul / Care, ca o floare albastră de lotus, / Se înalță din mine, / Deasupra apelor universului...” (*Lucruri verticale*). Asemenea trăiri pline de fervoare, ca semne de senzorialitate acută, venite dinspre straturile unei percepții ancestrale, pot fi descoperite și în versurile din *Poem de rouă* („Râul, drumul, pulberea, / Sub picioarele de nea; / Fuga, râsul, veselia, / De gât cu copilăria / Hoinăreau peste grădini, / Se răneau în țepi și spini, / Când băteau poteci de rouă, / Până-n ceas de lună nouă...”), *Icoană*, și *ingerii au fost copii* sau din versurile poeziei *Timpul iubirii*, unde ne întâmpină o natură delicată, sinestezică, de o finețe constitutivă, cu suave plutiri și restaurări ale atmosferei vârstei scutite, în fragilitatea sa dezarmantă, de orice „rău lăuntric”.

În liniile sale generale, poemele din volumul *Floarea de lotus* se configurează prin intuiție și prin sensibilitatea de a reține semnificațiile unor experiențe fundamentale, poeta înfățișându-se printr-o voce lirică plină de sensibilitatea unei anume liniști în descrierea stărilor de nostalgie. Pe de altă parte, Domnița Neaga posedă un scris delicat și seducător, ce corespunde tuturor cochetărilor femeii, un stil desfășurat în fraze și structuri expresive, cu mici excepții pe care le-ar putea da totuși prezența unor sintagme sau a altor apropieri forțate, convenționale.